

Çağdaş Kazak edebiyatının önde gelen yazarlarından Gabiden Mustafin'in "Millioner" adlı ünlü eserinden aşağıda verilen bölümü okuyunuz, transkripsiyonunu yapıp Türkiye Türkçesine aktarınız, eser hakkında sınıfta konuşup tartışınız.

Kaynak:

adabiportal.kz, erişim tarihi: 01.12. 2015.

II

Бейсен мен Ырысжан жиналыстан бірге қайтқан. Жол бойы бітпеген әңгімені Ырысжандікіне келген соң Бейсен үдете түсті. Өйткені, ас үйде асулы тұрған жылқы етінің исі мұрынды жарып барады. Бірақ, Жақып келмей қазан түсіріле қоймады, Бейсен әңгімені соза берді.

- Түптеп келгенде Жомарттың көздегені басқа, - деді бір кезде. Бағанадан бері жай тыңдап бейтарап кісіше отырған Ырысжан бұл сөзді елеусіз жіберген жоқ. Іле сұрақ қойды:

- Басқа болғанда не екен?

- Не болушы еді. Председатель болғысы келеді.

- Оны қайдан білдің?

- Колхоздың аяғына Жақып енді қақпан болды, - деп шықты Баймақан жаңа. Сондағы ойы Жомарт та. Баймақанға істеген жақсылықты Жақан тірі пендеге істемеген болар. Соғыс кезіндегісі өз алдына, сол шіркінге әскерден келгенде бір бұзаулы сиыр, отыз пұт астық беріп еді. Адам деген қарны тойған соң көкіп кетеді өстіп. Ырысжан бұдан әрі тыңдамады. Әжімі терең ақсары жүзі кенет өзгеріп, қабағын бір шытынды да тұрып кетті. Кімге шытынғанын, неге шытынғанын Бейсен аңдаған жоқ. Тек дастарқан жайыла бастағанда ғана тұйткілі тарқап, енді бұралқы әңгімелерге көшті. Кімнің сиыры бұзаулады, кім бүгін қаладан не әкелді, кімнің қандай жақыны келіп жатыр... бәрін айтты Бейсен. Ол бәрін біледі. Білгенінің бәрін жаңалық санап, жүрген жеріне жая жүреді. Жаңалығы мылжындыққа айналғанын әлі сезбесе керек.

- Баймақанның келіншегі жерік екен, - деді тағы да. Жүре тыңдап, анда-санда бір қостап күйбеңдеген Ырысжан еріксіз күліп жіберді.

- Мылжындап барасың, антұрған.

- Құдай ақыға рас. Біздің қатыннан құрт сұрап әкетті.

- Қой деймін. Лайық емес жасыңа.

- Боғауыз болмаса, өсек-аяң болмаса, қай жері лайықсыз, жаным-ау?! Өз бөлмесінен Жанат шықты. Әңгіме тына қалды. Жанат осы үйдің ержеткен жалғыз баласы. ұлы да, қызы да, қадірлі қонағы да бір өзі. Шаршап шыққанға ұқсайды. Тіл қатпастан қарақат көзін анасына бір, Бейсенге бір төнкере салмақпен қарады да, үлкен бөлмеде ерсілі- қарсылы жүре берді. Жарығы мол дөңгелек білтелі аспалы шам бар. Нұрын Жанатқа ғана құйып тұрған сияқты. Оның ақсұр жүзі шамға шағылысып, бұрынғысынан да шаңқан,

оң бетінің үстіндегі қара мең бұрынғысынан да айқын көрінді. Қағазға көп қарап көзі талса керек, қарлығаш қанатындай жіңішке қасын, биіктеу біткен кең маңдайын керіп-керіп қояды. Екі қолын артына ұстап, тілерсегіне түскен мақпал қара қос бұрымды саусақтарымен ойнатып жүр. Жүріс-тұрысы, сабырлылығы әкесінен айнамапты. Дөңгелекке де, сопаққа да қосылмайтын әдемі бет кескіні, әсіресе тұра жатқан қыр мұрыны шешесіне келсе де, ақтығы, көзінің мөлдір қаралығы, дене сымбаты мүлде өзгеше. Әр ұлттан бір көркемдікті таңдап алып, өзгеше бір сұлу жасаған тәрізді. Мінезі әке мен шешенін аралығынан шыққан. Бірде қатты, бірде рақымшыл, бірде ауыр, бірде жеңіл, сезімді көбінесе ақылға жеңдіретін ойлы қыз екенін әріптес адам тез-ақ түсіңетін Жасы жиырмадан асты. Әлі он алты, он жеті жасар ұыз қалпы. Институтты мерзімінен бұрын бітіріп, биыл осы колхоздың орталау мектебіне завуч болды. Көрікті, сымбатты, білімді, өмір жайлауына жаңа шыққан Жанат сырт көзге толықсыған, төрт құбыласы сай, армансыз жан көріне де, өзіне-өзі тым мазасыз. Күндер түгіл, түндерді ісеіз, ойсыз өткізген емес. Міне, сағат үш боп қалды. Жұмыс үстелінен жаңа тұрып келсе де, арпалысқан ойдың әуенімен жүр. Қызын қабағынан танитын анасы оның ойын бөлген жоқ. Екеуінің ыңғайымен Бейсен де аузын бақты. Жанат бір кезде қол сағатына қарап қойып:

- Жәкем неге кешікті, - деді өзіне-өзі. Жақыпты жұрттың бәрі "Жақа" деп кеткен соң, Жанат та бертін келе "Жәкем" дейтін. Ырысжан өзіне арналмаған сұраққа арнауыз жауап қайырды.

- Оның жұмысы біте ме. Томсарып, жабыңқы отырған анасына Жанат ойлы көзімен тағы бір қарады. Ырысжан сәкіде отыр. Үш бөлмелі үйдің орталық бөлмесі ас ішетін, ауыл адамдарын қабылдайтын кең бөлме. Бір жағында Жанаттың, бір жағында Жақыптың бөлмесіне баратын жол қалдырып, еденнен жарты метрдей жоғары жалпақ сәкі құрылған. Сәкінің үстінен әдемі сүйіндік текеметі, Алматы кілемшілері тоқыған үлкен масаты кілем жайылған. Ауыл адамдары аяқ киімдерімен төрге өрлемей-ақ, сәкінің ернеуіне отыра салуға тіпті ыңғайлы, тазалыққа жақсы. Ырысжан сәкінің төріне таман отыр еді, Жанат қасына келіп, көйлегінің етегін құрыспастай етіп, аяғын көсіле отырды. Кереге көз, сүр шерет көйлегінің аласа жағасынан биік көтерілген жұп-жұмыр аппақ, сұңғақ мойынын аққуша ие қарады анасына. Қарасында, мөлдіреген қара көздің құбылысында өзгеше бір махаббат бар. Баланың анаға емес, ананың үлбіреген нәрестеге елжірей қарағаны сияқты. Жанат шынында да ата-анасын нәресте көретін. Олардың арты даңғыл, алды соны, соныны бұзарлық ғылым қайраты жоқ деп мүсіркейді. Бар білгенін солардың да миына құйғысы келеді. "Жанатым бақыт, мақтан, көңіл санасы" дей отырып, Жақып пен Ырысжан да "біз көрген ой-шұқырды көрген жоқ. Қапыда әлденеге душар бола ма..." деп қамқорлығын әрдайым ұмытпайтын. Бұл үйдің адамдары тіс ашып сөйлеспей бірін-бірі қабағынан, ернінің емеурінінен танып әдеттенген, Жанат қазір

анасына елжіреп қарағанда, әлденендей жайсыз күйді сезініп, анасын сол ойдан ажыратқысы келсе керек. Бала күнгі әдетімен Ырысжанды иегінен көтеріп, өзіне тура қаратып алды да, күле тұрып, еркелей сөйледі:

- Шаршадың ба, әпке?
- Жоқ, қарғам.
- Неге жабықтың?
- Жабыққам жоқ.
- Күй тартайын ба?
- Тартсаң тарт, естиін.

Жанат шапшаң тұрып өз бөлмесіне барды да, пианино ойната бастады...

- Кешікті ғой, - деп Ырысжан да орнынан тұрды. Ас үйге шығып кетіп, бір тарелке піскен ет ала келгенде, жантайып жатқан Бейсен жалақтап басын көтерді. Қол жу демей қолын жуды. Етті екі кеекенде, бір кеекені аузына түсті. Сөйлеуге де үлгеріп жатыр...
- Жанатжанды құтты орнына қашан қондырамыз? - дегенде, екі ұрты екі жақтап тулап тұрды.
- Лайықтаған кісің бар шығар? -- деп Ырысжан зілсіз ғана кекеп өтіп еді, Бейсекең сезген де жоқ. Ойындағысын ақтара салды...
- Жомартты жек көрмейтін тәрізді. Жаман да жігіт емес қой. Мынау әңгіме де басыла қалар еді.
- Бетім-ау, қатын үстіне ме?!
- Алмамен тұра алмайды енді ол. Кәріп болды ғой қыршын жас.
- Жанаттың Алмадан шығарда жаны басқа. Мен ғана естиін бұныңды. Жанат естісе бұл үйге бас сұға алмайсың, - деп, санынан қаттырақ шымшыды Ырысжан. Осының өзін естіп қалмады ма дегендей, Бейсеннің көзі есік жаққа бір алақ етті. Тамақ жеген соң Бейсен бөгелместен кете барды. Ол бұл үйге жиі келеді. Келген сайын дайын астың үстінен түседі. Жақып жұмыссыз жүрісті жаратпаса да, Бейсеннің адалдығын есіне алып, бетін қайырмайды. Кейде тіпті, қолы боста әдейі шақырып келтіріп, "жаңалықтарын" естігенде, күліп рақаттанып қалады. Жақыптың күндіз уақыты жоқ. Бейсен сонсоң түнде келеді. Жақып түнде колхоз шаруасын шолуға шықса, Бейсекең, құдай аманаты, қоса жүреді. Бүгін екеуі жиналыстан кейін кезіге алмады. Жақып жаңа қайтты. Ырысжан

Жанаттың бөлмесінде музыка тыңдап отыр еді. Шықыр-шықыр, нық басып, даладан Жақып енгенде, Ырысжаннан бұрын Жанат жетті әкесіне. Дереу шешіндіріп, киімдерін іле бастап.

-Жай кешіктіңіз бе, Жәке? - деді. -Жай. Әлгі көкімәннің үйіне кіріп ем жолдан, отырып қалдым, - деді Жақып. "Көкімәннің" Ақмет екенін түсінее де, әкесінің қалжыңы, шыны екенін түсі Не алмады Жанат. Өйткені, қимылы, сөзі тым ауыр жатыр. Тамақ дайындай бастаған Ырысжанға:

- Ішпеймін, жастық әкелші,- деді де отыра кетті. Жанат алдағы жиналыста жасайтын баяндамасын жазып бітіріп, әкесінен бірер мәліметтер алуға тосқан еді. Кейпін көрген соң мазасын алғысы келмеді. Ырысжан жастық әкеп беріп, бір тосын әңгіме күткендей боп тұр. Жақып жуан саусақтарын сыртылдатып, бетін алақанымен ыспалап алған соң жастыққа шынтақтай жатты да, Жанатқа көз тоқтата қарады.

- Жанатжан ұйқың келді ме?

- Жоқ.

- Кемпір, сен қалайсың, мызғып па ең?

- Мызғи алмадым. Әлгі Бейсен бейшара мылжыңдап жаңа ғана шықты, - деді Ырысжан.

Жақып мырс етті:

- Хабарға қарық қылған екен ғой. Бар, ұйықта, сол тойғаныңмен. Жанатжан, сен бері келші.

Қасына келіп отырған Жанатты Жақып маңдайынан сүйіп, шашынан сипап, үнсіз бірсыпыра отырды. Баласына көңілі тойып, шүкірлік етіп отырған тәрізді. Шаршағанда, сырқаттанғанда, не бір ауыр ой кездескенде Жанатын қасына алып, осылай отыратын еді. Соны сезген сырмінез Ырысжан көзіне ұйқы тығылса да, әңгіме тыңдағысы келіп кетпеді. Жақып ауыр ойын екеуінің алдына - жай ғана тастай салды.

- Әркім аяқтан ала бастады. Жас болса келіп қалды. Тартысуға әл жете ме? Бассауғаға ар жете ме? Ақылжастан. Балам, сен не айтасың? Көп көрген, көне кемпір, сен не айтасың? Кеңеселік. Жуырда жауап қайтпады. Тым-тырыс үйдің қабырғасында тырс-тырс соққан үлкен қабырға сағаттың дыбысы анық естіліп тұр... Жақып өз ойын әлдеқашан қорытқанға ұқсайды. Төбеде, аспалы шамның тұсындағы әдемі орнаментке қарап, әлі шынтақтап жатыр.